

خلاصه درس ۱۶ - مطالعات اجتماعی پایه هشتم (پیروزی فرهنگ بر شمشیر)

نیاکان ما چگونه بر روی ویرانه‌ها، شهرهای آباد ساختند؟

بزرگان ایرانی در دربار مغول‌ها سعی می‌کردند:

- ❖ خوی خشن و ویرانگر مغولان را مهار کنند و مانع خونریزی بیشتر آنان شوند.
- ❖ آنها را با فرهنگ و تمدن اسلامی آشنا کنند.
- ❖ راه و رسم کشورداری را به آنها بیاموزند.

خواجه نصیرالدین طوسی

مشاور **هلاکو خان** بود. از کارهای ارزشمند او **تشویق هلاکو** به

ساخت رصدخانه مراغه بود.

رصدخانه مراغه به وسایل اخترشناسی و کتابخانه بزرگی، مجهز بود.

خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی

به عنوان **پزشک** به دربار **ایلخانان** راه یافت و علاقه بسیاری به **عمران و آبادی** و انجام کارهای خیریه داشت.

از کارهای مهم او **بنای ربیع رشیدی** در تبریز بود که شامل مؤسسات مختلف مانند مسجد، مدرسه، بیمارستان، خانقاه و کتابخانه می‌شد. **خواجه** این بنای عظیم را که تعداد زیادی از عالمان و پزشکان در آن اشتغال داشتند، **وقف** کرد.

معروفترین کتاب خواجه رشیدالدین فضل‌الله **جامع التواریخ رشیدی** است.

خواجه رشیدالدین
فضل‌الله همدانی

مسلمان شدن ایلخانان:

مغولان هنگامی که به ایران هجوم آوردند **دین واحدی نداشتند**؛ عده‌ای از آنها هنوز به دین و **آیین گذشتگان خود** اعتقاد داشتند و گروه دیگری پیرو **آیین بودایی** و **دین مسیحیت** بودند. **بر اثر کوشش عالمان و وزیران ایرانی، ایلخانان به دین اسلام درآمدند و مسلمان شدند.**

توجه ایلخانان به معماری و هنر

غازان خان:

- ❖ به تشویق و راهنمایی وزیر خود، **خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی**، اقدام به **اصلاح امور اداری، مالی و قضایی** کرد.
- ❖ برای **عمران و آبادانی تبریز** بسیار کوشید.
- ❖ به روزگار او، **شنب (گنبد) غازان** در تبریز با دوازده بنای مهم مانند بیمارستان، مسجد، کاخ، مدرسه، کتابخانه و ... بر پا شد.
- ❖ در بسیاری از شهرها **مسجدی بزرگ** و در کنار آن **گرمابه‌ای** برای **تأمین هزینه نگاهداری مسجد** ساخته شد.

ابوسعید آخرین ایلخان مغول

در این دوران بناهای باشکوهی ساخته شد که: از نظر **عظمت و بلندی گنبدها و ایوان-ها** کم نظیر هستند.

و **کج بری و کاشی کاری های** زیبا و اعجاب انگیز این بناها نشان از ذوق و نبوغ معماران ایرانی دارد.

سلطان محمد خدابنده (اولجایتو) جانشین غازان خان

- ❖ او به پیشنهاد وزیرش **خواجه رشیدالدین فضل الله**، پایتخت را به **سلطانیه** منتقل کرد.
- ❖ اولجایتو در آن شهر **آرامگاهی** برای خود بنا کرد که به **گنبد سلطانیه** معروف است و یکی از شاهکارهای معماری در جهان اسلام به شمار می آید.

علاقه مندی جانشینان تیمور به معماری و هنر

شاهرخ پسر تیمور **تحت تأثیر فرهنگ و تمدن ایران** راه پدر را در جنگ و خونریزی ادامه نداد.

در زمان او **هرات** به پایتختی تیموریان انتخاب شد.

- ❖ مدارس و کتابخانه‌های متعددی به فرمان او در هرات ساخته شد.
  - ❖ **گوهر شاد**، همسر شاهرخ، **مسجد گوهر شاد** را در جوار حرم **حضرت امام رضا (ع)** بنا کرد.
  - ❖ تیموریان به پیشرفت زبان و ادب فارسی خدمت شایانی کردند.
  - ❖ در دوره **تیموریان**، هنر **نگارگری (نقاشی)** و **خوشنویسی** شکوفا شد.
- شاهنامه بای سنقری** یکی از نفیس‌ترین نسخه‌های کهن **شاهنامه** است که به سفارش **بای سنقر میرزا**، شاهزاده تیموری **نگارگری** و **تذهیب** شد.

این اثر از نظر **کتاب‌آرایی و ارزش هنری**، اهمیت فراوانی دارد.